

ΟΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

"Ενας λαός όφελεται μηδετέρη πάσι δὲ φοβάται τὴν ἀλήθειαν. — ΥΓΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυ-
σικούς τῆς μανόνες.
ΒΙΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 9 ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1907

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΛΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 273

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΔΙΚΟΣ. 'Αντάρτης (συνέγεια).
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ. Στούς σοσιαλδημοκράτες.
ΗΑΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ. 'Η Διπλωση καὶ τὰ Ρω-
μιόπουλα.
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά — Οι 'Αλυ-
σίδες.
ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ. 'Ο «Μικρομέγας» τοῦ Βολ-
ταΐου (συνέγεια).
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Γιάννης Περγιαλίτης, Χρίστος Δέλτας.
ΠΑΡΑΙΡΑΦΑΚΙΑ — Ο.ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ

Δράμα μὲ τρία μέρη.

Συγγραφέας: Δ. Π. Ταγκόπουλος.

"Οσο: βαλθηκαν τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια νὰ μελετήσουν βαθεῖα, συνεδητά, καὶ οκκπως ἐπιστημονικά, τὴν καταστασην τοῦ παρουσιάζει: ἡ κοινωνία μας, καὶ τὸ δρόμο ποὺ ἀκολουθεῖ, τίποτα ἄλλο δὲν ἔκαμψαν παρὰ νὰ βγάλουν ἀπέλπισις ἔσφωντα. Ή τέτοια συμφωνία τους κάμποσο, θαρροῦμε, βαράνει στὴ ζυγαριά τῆς κριτικῆς μας. Δὲ χωρίς αντίλογα, πώς τὸ ξερψίσμα μας ἔχει ρίζες βαθείες, καὶ πώς οἱ βαθείες αὐτές ρίζες πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ χτυπηθοῦν, νὰ ξεθριφτοῦν καὶ νὰ καθίσουν. Στὸ ποιές εἶναι αὐτές οἱ ρίζες, δὲν εἶναι γιὰ τὴν ώρα οἱ λιγοστοὶ ισενανιολίγοι μας σύμφωνοι, κι ἄκρως, στὸ ποιές δὲν εἶναι τὰ πιὸ καταλληλα μέσα γιὰ τὴν μεγάλη δουλειὰ τοῦ κοινωνικοῦ λειτερωμοῦ.

Πρώτη μέσα σὲ ὅλα ἡ φιλολογία μας ἔννοιωσε τὴν ἀνάγκη τοῦ ξεσκλαδωμοῦ, κι αὐτὴ εἶναι γραφτὸ νὰ σταθῇ μιὰ μέρα διόρδομος τῆς ποθητῆς ἀναγέννησης. Μὰ ἵστημε τῷρα ἡ φιλολογία ἔμενε κρυμένη σ' ἕνα κύκλο ἐκλεχτὸ μὲ μικρό, καὶ τὸ ἔθνος; ἔπαιρνε γιὰ φιλολογία δὲ, τοῦ παρουσιάζαντος οἱ προγονοχτυπημένοι δασκάλοι, καὶ οἱ ἐπιτήδειοι δημοσιογράφοι τῆς ρεκλαμοφιλομένης ρουτίνας. 'Ο μικρὸς μὰ ἐκλεχτὸς, εἶπαμε, κύκλος φρινόταντες στὰ μάτια τοῦ κοινοῦ, σὰν κάτι ζένο καὶ ἀπόμακρο ἀπὸ τὰ ἴδαινα κάτια τοῦ, ἴδαινα κάτια πλαστένα καὶ φρεντισμένα ἀπὸ τὴν φιλοτεχνία τῆς ἀληθινῆς ἀναγέννησης, στάθηκε σὰν δὲ πρώτος ἔχτρος τοῦ κοινοῦ, δὲ περιφρονημένος, δὲ βρισμένος, δὲ τιποτένος.

Αὐτὸς ξακολούθησε φυσικὰ κάμποσον καιρό. Μὰ σ' αὐτὸς τὸν καιρὸ μέσα; χίλια περιστατικὰ βαλθή-

καν νὺξ ξυπνήσουν τὸ κοιμισμένο ξοινό. 'Ο ὑπνος δρώσεις εἴτανε βαθὺς, διὸ καὶ ἐν εἴτανε ἀφύσικος, ἀφοῦ αἰτία του μεγαλύτερη τὸ ἀφύσικος τὸ δυνατό τοῦ δασκαλισμοῦ ποὺ κατέφερε νὰ ἔσπλασῃ τὸ κάρωμά του μὲ τὴ βοήθεια τῆς Πολιτείας καὶ στὰ πιὸ μικρὰ χωριά ἄκορα.

Μέσα στὴν 'Αθήνα τὴν ἴδια, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ στημένο τὸ θρόνο τῆς ἡ λευτεριά τουλάχιστο τῆς γνώμης καὶ τῆς ἴδεας, χτυπήθηκε αὐτὸς διφορογικὸς κύκλος, λυσσασμένα, μὲ ἐπιμονὴ καὶ μὲ στενοχεφαλιά, ποὺ δὲ δὲν εἶχε μέσα του τὴν μεγάλη δύναμη καὶ πίστη τοῦ 'Αληθινοῦ, δύσκολο θὰ εἴτανε νὰ μὴ συντριψθῇ γιὰ τὴν τοτεινὴ ώρα. 'Ο ἀγώνας προχωρῶντας ἔσπλασης. Βρήκε ρίζες στὸ διαφέντεμα τῆς ἔθνικῆς γλώσσας. Στὸ σημεῖο δηλαδὴ ἔκεινο ποὺ εἶχε γιὰ βάσην ἡ φεύγικη φιλολογία τοῦ δασκαλισμοῦ. 'Απὸ τότες δρώσεις ὁρίζονται φανερώτερη ἡ δρυΐη καὶ τὴ σεμνὴ συζήτηση τῆς πένας, ἀντικατάστησαν οἱ φωνὲς τοῦ δρόμου καὶ τὰ κουμπούρια τῶν μεθυσμένων ἀπὸ τὸ ἀφύσικο τοῦ δασκαλισμοῦ πατριωτῶν. 'Ο μικρὸς καὶ λάμψη ἡ ἀλήθεια τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὴ σταρατήσῃ. Κ' ἔτσι βλέπουμε τελευταῖα νὰ ἀνοίγεται σιγὰ σιγὰ ἡ πλατεία πόρτα, ποὺ φέρνει στὴ μεγάλη δημοσιότητα, καὶ στὰ ἔργα ἀκόμα ποὺ κλίνουν μέσα τους τὴν πραγματικὴ ἄξια, διὸ καὶ δὲν βγαίνουνε ἀπὸ κεῖνα τὰ κοντύλια ποὺ ἡ ἔθνικὴ συνείδηση στρεβλωμένη τόσα χρόνια κατάτρεξε καὶ περιφρόνησε.

Σὲ μιὰ τέτοια αἵτια, μὰ καὶ σὲ μιὰ μεγάλη καὶ τιμημένη προσπάθεια τοῦ κ. Οἰκονόμου, χρωστήμε τὸ πρῶτο ἀνέβασμα στὴ σκηνή, ἕδω καὶ λίγης μέρες, τοῦ καινούριου δραμάτου τοῦ κ. Δ. Π. Ταγκόπουλου μὲ τὸν τίτλο «Ἀλυσίδες».

*

Καὶ πρῶτα ἀπ' δῆλα ἡ ὑπόθεση τοῦ έργου.

Σ' ἔνα σπίτι ἔνδος συνταξιούχου ὑπάλληλου, τοῦ Στρατιῶτη, ποὺ βγῆκε θεόρτωχος ἀπὸ τὴν τελωνιακὴ ὑπερεσία, καὶ ζῆ μόνο μὲ τὴ μίζερη σύνταξή του, ἔχει μπεῖ σὲ φίλος καὶ προστάτης δ. Δημος Στρωτός, ἔνας νέος ἀνθρώπος μὲ ὑπέροχη μόρφωση ποὺ τὸ οὔνομα του εἶναι νὰ πολιτευτῇ καὶ νὰ μηδὲ στὴ Βουλὴ φέρνοντας ἔκει μέσα καινούριους πολιτικούς θεούς. 'Ο Στρατιῶτης ἔχει διὸ παιδιά, τὴν 'Αστρούλα, κόρη μὲ ψυχὴ ἀγνή ποὺ δέχτηκε μὲ λαχτάρα καὶ ἔννοιωσε βαθεῖα τὶς καινούριες καὶ τίμιες ἴδεας τοῦ Στρωτοῦ, καὶ ἔνα γιό, τὸν Κώστα, παραχλυμένο λιμοκούτορο ποὺ περιένει νὰ τοιμήσῃ καριά δέσην ἀπὸ τὸ δημόσιο. 'Ο Στρωτός ποὺ διὸ δινέται διατίθεται σὲ τὴν φυσὴ τῆς ἀγνῆς κόρης δείχνεται σὲ μιὰ ἀπαγόρευτη φοβερὴ γιὰ τὰ πράματα τοῦ κόσμου. Μὲ σκοπὸ παρηγοριδὲς καταφεύγει στοὺς πιστούς της

εἶναι δ. Καλόκαρδος, παλιὸς πολιτικὸς ποὺ λατρεύει γιὰ θεό του τὸ ρυστρέτι, μὲ τὴν συφωνία δρώσεων νὰ δεχτῇ διαδηλωτή συδικασμός τους γιὰ ἐκλογικὸ σύβολο, τὸ σύβολο τοῦ Στρωτοῦ «μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια» ποὺ μὲ αὐτὸς διὺς φορές ἔπαιμε τώρα ἔβαλε καλπη σὲ περχομένες ἐκλογικὲς διαδηλώσεις.

'Η 'Αστρούλα ἀντιγραφοντας τὸ λόγο τοῦ Στρωτοῦ ποὺ μέλλει νὰ βγάλῃ σὲ μιὰ ἐκλογικὴ διαδηλωτὴ, παρκόρενται καὶ βάνει μέσα μονάχη της ἔνα δυνατὸ παράγγραφο, ποὺ χαραχτηρίζεται κατόπι στὴ διάσκεψη τῶν ὑποψήφιων σὲ μιὰ μπόμπα ποὺ θὰ καταστρέψῃ ὅλα ταράτσαρι τὸ συδικασμὸ θάβοντάς τον στὰ μαύρα. 'Ο παράγγραφος δρώσεις καὶ λίγης καὶ χτυπητὴ λόγια, πρέπει νὰ βγῆ. Τουλάχιστο ἔτοις θέλουνε οἱ ἄλλοι υποψήφιοι. Μὲ δ. Στρωτός ἐπιμένει νὰ μιλήσῃ χωρίς νὰ κοπῆ λεῖνη ἀπὸ τὸ λόγο του. 'Η γυναίκα δρώσεις τοῦ Καλόκαρδου, ἡ Ρωξόνη, ποὺ ἀπὸ χρόνια τώρα ἀγαπᾶται τρελλὰ τὸ Στρωτό καὶ θέλει νὰ τονέ δηρεγέλο, τρανό καὶ δοξασμένο, τοῦ λέει γιὰ νὰ τονέ συγκινήσῃ πώς πρέπει γιὰ χάρη τῆς ἀγάπης της νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ μιλήσῃ στὸ λαό. 'Ο Στρωτός δρώσεις δὲν πεθεται, παρὰ μόνο τότες δταν τὸ Ρωξόνη τοῦ φέρνει πιὰ μπροστά στὰ μάτια του τὴ λογική. Κ' ἡ λογικὴ τοῦ λέει πώς, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ δώσῃ σάρκα στὰ μεγάλα του ὄνειρα πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ γιὰ λίγο διό νὰ βγῆ βουλευτής, καὶ μπαίνοντας στὴ Βουλὴ νὰ χτυπήσῃ τότε κατακέφαλα τὴ ρουτίνα, ξηγῶντας τὰ πολιτικὰ του σκέδια. 'Ο Στρωτός τὸ βρίσκει αὐτὸς σωστό, δὲ μιλεῖ, καὶ ἔτσι δὲ λαζής τονέ βγάζει πρῶτο βουλευτή.

Φυτικὰ τὸ εύτυχισμένο τοῦτο γεγονότος φέρνει ἀμολόγητη χαρὰ στὸ σπίτι τοῦ Στρατιῶτη. 'Η Στρατιῶταινα εἶναι εὐχαριστηρένη ποὺ καὶ διατίθεται της καὶ διοί της θέσεις σὲ θέσεις. 'Ο Στρατιῶτης εύτυχισμένος πιὰ ποὺ διό της προστάτης τους μπαίνει στὸ δρόμο τῆς δοξασίας, δὲν μπορεῖ νὰ κρύψῃ τὴν εὐχαριστηση του. Τὸ δίδιο καὶ διό Κώστης ποὺ δινεῖεσται γιὰ δάντονες ἡ μάννα του τὸ νομαρχικό.

Μόνο δ. Αστρούλα δείχνει στενοχωρημένη. Ι' αὐτὴν δ. Στρωτός εἴτανε διό δάντονες διενέστησης ἀνθρώπων, ποὺ ποτὲ δὲ δηρεγέλο μποροῦσε γιὰ δόξες ἐφήμερες ν' ἀφήσῃ τὶς διδεάς του, ἐστωντας καὶ προσωρινά. Καὶ φοβάται μέπως τὴν πρῶτη αὐτὴ ὑποχωρηση ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλες, καὶ ἔτσι δ. Στρωτός πέσῃ καὶ αὐτὸς στὴ μεγάλη φαγάνα τῆς ρουτίνας. 'Ενας κόσμος γκρεμίστηκε μέσα της, καὶ τὸ τέτοιο γκρέμισμα μέσα στὴν ψυχὴ τῆς ἀγνῆς κόρης δείχνεται σὲ μιὰ ἀπαγόρευτη φοβερὴ γιὰ τὰ πράματα τοῦ κόσμου. Μὲ σκοπὸ παρηγοριδὲς καταφεύγει στοὺς πιστούς της

σύντροφους, στὰ βιβλία. Ἡ «Ἀσάλευτη ζωὴ» τοῦ Παλαμᾶ μὲ τὸ θαμαστὸ τραγοῦδι τῶν «Ἀλυσίδων» τῆς φέρνουνε στὰ μάτια τοῦ νοῦ δόλο τὸν ἀγώνα τοῦ Στρωτοῦ, ὅμως—ἀλλοίμονο—μ' ἔνα τέτοιο τέλος. Σὲ τέτια ψυχολογικὴ στιγμὴ βρίσκοντας την τὸν Στρωτὸς τῆς λέει μερικά λόγια γιὰ νὰ δικιολογηθῇ, κι ἀκόμα τῆς φανερώνει ἀπόμακρα τὴν ἀγάπην τοῦ πρὸς αὐτήν. Ἡ Ἀστρούλας ὅμως ἔροντας τὶς σκέσεις του μὲ τὴν Ρωξάνη θυμώνει καὶ τοῦ λέει πῶς δὲν πρέπει νὰ θέλῃ νὰ τηνὲ κάνῃ ἐρωμένη του, ἐπειδὴ προστατεύει τὴν οἰκογένειά της. Τὴν στιγμὴν ἔχουνται στὸ σπίτι τοῦ Στρατίδη, δὲ Καλόκαρδος μὲ τὴν γυναῖκα του, καὶ παρχαρέζουνε σὲ μιὰ κάμαρα μαζὶ μὲ τὸ Στρατίδη γιὰ νὰ συσκεφτοῦνε γιὰ κάτι ὑπόθεσες πολιτικές. Ἡ Ἀστρούλα πιὰ ἀγανακτισμένη μὲ τὸν πατέρα της ποὺ τοῦ τὰ φανέρωσε δύλα, καὶ ποὺ τῆς ἀρνήθηκε νὰ διώξῃ ἀπὸ τὸ σπίτι τους καὶ Καλόκαρδο καὶ Στρωτό, ἔρχεται στὰ λόγια μὲ τὴν Ρωξάνη καὶ τελείωνε νὰ τῆς δώσῃ ἔνα μπάτσο, καὶ νὰ πῆ στὸ Στρωτὸ ποὺ τρέχει μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν πλαγινὴ κάμαρα στὶς φωνὲς τῆς Ρωξάνης: «Κύριε, ἐλάτε νὰ περιποιηθῆτε τὴν ἐρωμένη σας. Ἀκούντας ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Ἀστρούλας τέτικ λόγια ἡ Στρατίδαινη ἔφειράται καὶ τραβῶντας τὰ μαλλιά της ἔφειράται πὼς τρελλάθηκε τὸ κερίτο της.

★

Φανερὰ μᾶς δείχνεται ἀπὸ τὴν ὑπόθεσην πὼς τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου ἀντιπροσωπεύουνται λίδεις. Ο Στρωτὸς συδολίζει τὸ φωτισμένο ἔνθρωπο ποὺ σήμερα θέλοντας νὰ βγῆ στὸν ἀγώνα τῆς ζωῆς, παλεύει δύλοινα μὲ τὸ μεγάλο ζήτημα «ψευτικά κ' ἐπιτυχία κ' ἀλήθεια κι ἀποτυχία». Σὲ κάθε βῆμά του, σὲ κάθε σκέψη του θέλει τοῦ φανερωθῆ ἡ τραγικὴ πραγματικότητα. Κι! & δὲ θελήσῃ νὰ συντριψτῇ μέσα σὲ τέτια κοινωνία σὰν τὴ δική μας, πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παραδειγμα τοῦ Στρωτοῦ.

Η Ἀστρούλας πάλι εἶναι ἡ Ιδέα, ἡ μονοκόματη καὶ ἀλύγιστη Ιδέα, ποὺ δόληγό της ἔχει τὴν Ἀλήθεια καὶ δόξα της τὸ σύντριμμα της κάτω ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια, ἀντιθέτα πρὸς τὴν Ρωξάνη ποὺ δόλη ἡ ρουτίνα καὶ ἡ πρόληψη τῆς σημερῆς μας κοινωνίας ἔχει συμμαζευτεῖ στὸ χαραχτήρα της.

Ο συγραφέας μὲ τὸ παραδειγμα τοῦ Στρωτοῦ μᾶς δείχνει τὶς γένεται σήμερα ἔνθετος μας, καὶ γιατὶ ἔνθρωποι ποὺ ἀρχίζουν τὴν κοινωνικὴ δράση τους μὲ μιὰν ἀγια δρυῆ καὶ μ' ἔνα γενναῖο καὶ τολμηρό

φανατισμὸ στὶς λίδεις τους, πέφτουν γλήγορα στὴ σειρὰ τῶν ἀλλοιών ποὺ πιτυχαίνουν κι ἀνεβαίνουν λιβανίζοντας τὴν φευτιά. Μὲ τὸ παραδειγμα τῆς Ἀστρούλας θέλει νὰ μᾶς δείξῃ τὶ πρέπει νὰ γίνη. Ο φανατισμὸς τῆς Ἀλήθειας, πρέπει νὰ εἶναι τόσο δυνατός, τόσο ὑπέροχος ὥστε νὰ μὴ δειλιάσῃ καὶ τὴ βίᾳ ἀκόμα νὰ μεταχειριστῇ γιὰ νὰ θρονιστῇ γύρω μας καὶ νὰ μᾶς φέρῃ τὴν ποθούμενη νίκη κι ἀνχγένηση, συντρίβοντας τὶς καταραμένες ἀλυσίδες ποὺ μᾶς σφίγγουνε. Γιὰ νὰ γίνη ὅμως αὐτό, τὶ ἀγώνας, τὶ πάλαιμα τῆς Ἀλήθειας, ποὺ πότε χαραχτηρίζεται σὰν κούφια λίδεια, δίχως πραχτικότητα, καὶ περισσότερο σὰν τρέλλα ἀπὸ τοὺς λογῆς λογῆς ἀνίδεους κι ἀνίκανους νὰ τρέξουν μπροστά καὶ νὰ κοιτάζουνε βαθειά.

Θά θέλαμε ἔλοι οἱ Ρωμιοὶ νὰ σκύβανε στοχαστικὰ μπροστά στὸ τέτοιο βάθος τοῦ ἔργου, καὶ νὰ βάνανε προσεχτικὸ αὐτὸι στὶς θαμαστὲς λίδεις τοῦ διάλογου. Ἐθνικὸ Βαγγέλιο νὰ πῇ κανεὶς τὸ καινούριο δράμα τοῦ κι. Ταγκόπουλου, δὲ θὰ εἴναι πολύ. «Ἄν εἴχε δὲ τύπος μας καθαρὴ ἀντίληψη στὰ δημόσια πράματα, δὲ εἴχε τὸ ἐλάχιστο συφέρο γιὰ μιὰ ἀληθινὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ μας, ἔστω καὶ τῆς μερίδας τῆς λεγόμενης τῶν γραμματισμένων, ἐπρεπε μὲ δῆλη τὴ δύναμή του νὰ τενίσῃ πὼς τὸ ἔργο αὐτὸι εἴχενε καθηκόν νὰ τὸ μελετήσουνε βαθειά οἱ Ρωμιοὶ μας

★

Μεγάλο θεατρικὸ ἔργο, ἀπὸ τὴν τεχνικὴ μεριὰ ἔξεταζούμενο, βέβαια δὲν εἴναι οἱ «Ἀλυσίδες». Ομως δὲ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πάλι πὼς δὲ στέκουνται στὴ σκηνή. Ο διάλογος φυσικός. Μιὰ ἀπλὴ κουβέντα ποὺ πλέκει δράμα. Τὰ πρόσωπα χαραχτηρισμένα ἀρκετὰ βαθειά, μὲ τὴν ψυχολογία τους ζυγισμένη στὰ λόγια τους. Μὰ σὲ κάμποσα μέρη νοιώθει ὁ θεατὴς πὼς ἡ προσπάθεια τοῦ συγραφέα στάθηκε μεγάλη, γιὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ φέρῃ τὰ πρόσωπα δημοσίες δημόσιο, γιὰ τὸ ἔκποτο ξετύλιγμα τῆς ὑπόθεσης.

Γιὰ νὰ γίνῃ διάλογος τῆς πρώτης πράξης μεταξὺ Ἀστρούλας καὶ Στρωτοῦ, ἐπρεπε νὰ λείπῃ ἡ Στρατίδαινη. Στέλνεται λοιπὸν αὐτὸι ἀπὸ τὸ συγράφεα σὲ μιὰ γειτόνισσά της ποὺ εἴναι τάχα ἀρρωστη. «Ἐτσις δημοσίες ποὺ φεύγει, δὲ φεύγει φυσικά. Φύγεται πὼς φεύγει ἐπιτηδεῖς. Ἐνῶ δὲ Στρατίδης ποὺ φεύγει ωστερά ἀπὸ τὸν καυγά μὲ τὴ γυναικά του — ποὺ δὲ καυγᾶς ἵσα ἵσα αὐτὸι χρησιμεύει καὶ γιὰ τὸ πλέξιμο τοῦ δραμάτου — φεύγει πολὺ φυσικά, χωρὶς νὰ

χτυπάῃ στὸ τεχνικὸ μέρος.

Στὴν τρίτη πράξη πάλι, δὲν ἔρχεται ὁ Στρωτὸς στὸ σπίτι τοῦ Στρατίδη ἀπὸ ἀνάγκη γιὰ τὸ ξετύλιγμα τῆς ὑπόθεσης, πρέπει νὰ γίνῃ ἐκεῖνος διάλογος μεταξὺ Ἀστρούλας καὶ Στρωτοῦ. Στέλνεται λοιπὸν διαγράφεις τὸ ἀντρόγενο τῶν Στρατίδηδων στὸ τραπέζιο τους γιὰ νὰ φένε δικιολογῶντας πὼς ἡ Ἀστρούλα σὲ τέτια ψυχολογικὴ στιγμὴ ποὺ βρίσκεται δὲν ἔχει δρέξη γιὰ φάι. Μὰ φάίνεται πὼς ἡ δικιολογία αὐτὴ εἶναι ἐπίτηδες βιλιμένη. Γιατὶ μποροῦσε διξιόδογα διάλογος στὸ Στρωτός, μὲ δηση οἰκείωτη καὶ ἀν εἰχε στὸ σπίτι τοῦ Στρατίδη, νὰ μὴ πάγκινε νὰ κάμῃ τὴν πρώτη που μετὰ τὴν ἐκλογὴν βιζίτα τὴν γωστὴν ὥρα τοῦ φχγιοῦ. Κι ἀκόμα στὸ τέλος τοῦ ἔργου, γιὰ νὰ μείνουν μονάχες ἡ Ρωξάνη καὶ ἡ Ἀστρούλα, στέλνουνται οἱ ἔντρες σὲ πλαγινὴ κάμπα καὶ συσκεφτοῦνε γιὰ μὲ σπουδαῖα ὑπόθεση, καὶ γιὰ τὸ Στρατίδαινα.

Ο Στρωτός σὲ μερικὰ μέρη — καθὼς π. χ. στὴν πράξη ποὺ τοῦ λέει ἡ Ἀστρούλα γιὰ τὴ δημόσια θέση στὸν ἀδερφοῦ της — δὲ μιλεῖ. Διδάσκει, καὶ κιντυνεύει μάλιστα νὰ πέσῃ καὶ σὲ ρητορείκη. Δὲ λέμε πὼς δημοφιλεῖς τοῦ λαοῦ τοῦ ιεροφάνες δὲν πρέπει νὰ βλέπη σὲ σκοπὸ καποιας διδαχῆς. Μὰ νομίζουμε πὼς ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὴ δράση τοῦ ἔργου, κι δῆλο ἀπὸ τὰ λόγια ποὺ λένε τὰ πρόσωπα, γιατὶ τότε πιὸ τὸ ἔργο καταντεῖς σὲ νὰ τὸ ἐκφωνεῖ κακνένας ἱεροκέρυκας. Καλύτερα δισκοπὸς τῆς διδαχῆς νὰ είναι τὸ συμπέρασμα τοῦ δημάρτου βιλιμένης ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Ηεκτή. Τὰ τέτια μέρη δημοσίες — σὲ διλατητικὰ ἔργα τὸ ἐλαττωμα αὐτὸι βρίσκεταις σὲ μεγάλο βιθύρο — στὶς «Ἀλυσίδες» είναι λίγα, δὲν καὶ μποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς πὼς ἔξαιρετικὰ γιὰ τὸ είδος τοῦ ἔργου.

Οι ἀτεχγίες αὐτὲς — καὶ κάποιες ἄλλες ἀκόμα μικρότερες — δὲ στέκουνται ἕκανες νὰ κούψουνε ἔνα σύνολο ἀρκετὰ πιτυχημένο, πὼς ἡ μεγαλύτερη αἰτία του δὲν είναι τόσο τὸ ἀρπαγμα τῆς μεγάλης Τέχνης, ὅσο ἡ προσπάθεια τοῦ συγραφέα ν' ἀνεβάσῃ στὴ σκηνή τὰ κάπως πλατιά κοινωνικὰ προβλήματα τῆς σημερῆς ζωῆς μας. Καπου δὲν είδος κι. Ταγκόπουλος ἔχει χαραχτηρίσει τὸ ἔργο του μὲ ἀρκετὴ ἐπίγνωση. «Γιὰ νὰ πιτύχω τὸ σκοπὸ μου, νὰ φέρω στὴ σκηνή τὴν ἀληθινὴ Ρωμαϊκὴ ζωή, δὲ δίστασα καθόλου νὰ θυσιάσω τὴν Τέχνην στὴν Ἀλήθεια». Τέτια ἔχει σταθῆ, νομίζουμε, ἡ δραματικὴ ἔργαστα τοῦ συγραφέα

ΑΝΤΑΡΤΗΣ^{*)}

(ἀπόσπασμα)

Εανακαρδιώνεται, τεκνίζει καὶ σκορπά τοὺς ἀργοπρημένους καὶ δημοσίους φύγεις καὶ παιδιάς νὰ πρωτοφύγη τῷρα, ποιός νὰ γυρίσῃ πρώτος στὰ παλιά μας τὰ λημέρια. Λίμνη τῶν πόθων μας καὶ τῶν καημῶν! Θεναστενάζεις χρόνους πάλει, στοιχειωμένο κύμα, θρηνολογεῖ διάνταρτης ποιητής καὶ φεύγει μὲ τοὺς ἄλλους. Ψόριοι ραγιζήδες τρέχουν πίσω στὸ στρατό, κοπάδια πρόσβατα κόδουν τὴ βίᾳ τῶν λόχων, τὴν τρομαγμένη σκλάβα σπρώχνει γιὰ νὰ προσπεράσῃ διπλωτορομαγμένος στρατιώτης. Πίσω καὶ πλάκωσε διχθός! Σπάστε τὰ σύρματα, γκρεμίζετε τοὺς στύλους! Πῶς πάεις στὰ Γιάννενα τὸ φημισμένο γένος! Τὸ λόχο χάνεις δὲ λοχαγὸς καὶ δὲ Παῦλος τοὺς συντρό-

φους. Ρεκάζουν γυναικόποτειδες, μουγκρίζουν τὰ γελάδια, τὰ πρόσβατα βελάζουν — αὔριο λαμπρή, φτηνὰ τάρνια τὰ φέμες — δ σταυροφετὸς χαροκόπει, δ στρατιώτης βλαστημά, δ Παῦλος βρήζει. Ἡ φανατικὴ κανόνια αὐτιάζεται, κόκινα φέσια βλέπεν ἐμπρός της· σκιάχτρα γίναται στὴ λιονταρόκαρδη φυλή, ροδανθισμένες κοντσουπίδες τοῦ καρκιπού. Καλὴ λαμπρὴ στὰ Γιάννενα! «Ἄρτα, καλώς μᾶς δέχεσαι καὶ πάλε. Δὲν ἔχω κατητη, πιά, δὲν δρίζω κορμή, πληγής οἱ φτέρνες μου, τέσσερες νύχτες διῆπνος, τέσσερες μέρες νηστικός, σύρε κ' ἔλα ἀποκάμαμε, δὲς ἔρθη δ Τούρκος νὰ μᾶς κόψῃ!

★

Φτηνὰ ἔφαγε πράγματι τὸ γένος τῆς λαμπρῆς τάρνια τὴν ἀλληλή μέρα. Καπνὸς καὶ τσίκνα φυταρισάς φουντώνουν τὸ γλαυκὸ χέρα ἐκεῖ ποὺ σήμερα ὀχτώ τὴν μπόρμπα ἀντάρτιαζε κ' ἐκάπνιζε δὲ μπαρούτη. «Ηρεμα εύωδιάζουν πάλει τὰ περβόλαια, κελαδοῦν τὰ πουλιά, λαγαρός τρέχει δ Ἀραχθός, παραδεισος δ τόπος· μές τὴν καρδιὰν τῆς δικούς ἐπεσε τὸ Πάσχα αὐτὸν τὸ χρόνο. Βυθάσει τὸ δόντι στὰ φ

τῶν «Άλυσίδων». Οι «Ζωντανοί καὶ πεθαμένοι» καὶ δ. «Αστοῖς» εἶναι ἀληθινὰ οἱ πρόδρομοι μιᾶς πρωτότυπης δραματικῆς ἀντίληψης ποὺ χρειάζεται σήμερα τὸ «Εθνος». Δὲ σημαίνει ἀνὴρ δράση στὸ δράματα αὐτῷ μᾶς φαίνεται, ἀπένου στὴ σκηνὴ, καππώς χλιαρή, οὗτε τὸ πῶς δ. θεατῆς πρέπει νὰ ἐγείνῃ τὴν προσοχὴν τοῦ γιὰ ν' ἀρπάξῃ τὶς ἵδες τῶν διάλογων ἡ θέληση νὰ νοῶσῃ τὸ δράμα στὸ σύνολό του. Αὐτὰ ἵσως νὰ εἶναι, γιὰ τὸ δικό μας τὸ κοινὸ μόνο, ἀλαττώματα τοῦ ἔργου. «Ομως μπορεῖ κατόπι ἕνας ἄλλος τεχνίτης νὰ τὰ πυρμορφώσῃ καὶ αὐτὰ μὲ τὴν ἀνώτερη μαστοριὰ τῆς σκηνικῆς οἰκονομίας καὶ νὰ ζευγάρωσῃ ἔτσι Τέχνη καὶ Ἀλήθεια.

Τὸ σημαντικὸ εἶναι, πῶς δ. κ. Ταγκόπουλος ἐδείξει τὸ δρόμο πρῶτος ἀπ' δόλους. Σ' ἔνας ἔθνος χωρὶς θέατρο ἴσχει αὐτὴ τὴν στιγμή, θαρροῦμε πῶς δέν εἶναι καὶ μικρὸ αὐτὸ ποὺ κατάφερε δ. συγγραφέας τῶν «Άλυσίδων».

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΤΡΕΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Στὸν Καμπύλη :

Μήτε ποθοῦσε δ. Νιδ; γάραξει

Σὲ πόθου ἀπάγεμο λιμάνι·

Μὲ τῆς ψυχῆς του νὰ πετάξει

Τὰ διάπλατα φτερά τοῦ φτάνει.

Τοῦ φτάνει ἀν εἴταν νὰ σταλάξει,
Πάρον ἀπ' τὰ νέρη, στὸν Ιορδάνη
Τοῦ Γαλαξία καὶ νὰ φατάξει
Στάλα χρυσῆ στὸ λιτερούμανι.

Παιδὶ τοῦ τίλειον καὶ τοῦ ἀκέριον
Τοῦ αἰάνιον ἀπόθησε καὶ στέριον
Φωτὸς τὸ ἀνέσπερο ἥημέρι :

Πὶ δὲ τὸν ἀγτὸν πελάγουν αἰθέριον
Ταξιδευτής, στὰ οὐράνια μέρη
Χρυσοῦ ἀστεριοῦ ἵπιας εἶναι ταίρι...

Σπέτσες. **ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ**

ΣΤΟΥΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΕΣ

Δὲν κλείσανε δύο μῆνες ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ βεβαίωνα, πῶς δ. κ. Σκληρὸς ἐβιάσθηκε νὰ βρεῖ ριζοσπαστικὰ καὶ προσδευτικὰ στοιχεῖα στὸν τόπο μας. Ἀπὸ τότε δύως απὸ κοινωνικό μας ζήτημα πέπει έξελίθηκε καὶ μὲ τὴν ἔξελίξην του δ. γνωριμιά μας τῶν ἀνθρώπων ἔγινε ἀνώτερη, ὥστε μᾶς ἐπιτρέπει περήφανοι σήμερον ν' ἀποταθοῦμε σ' «Ελληνες σοσιαλδημοκράτες.

Μπορεῖ τὰ μάτια μας νὰ μὴν ἀντίκρυσαν ἀκόμα προλετάριους καὶ πρῶτες ὑλες βιομηχανίας. Τοὺς σοσιαλδημοκράτες δύως τοὺς εἶδαμε δῆλοι στὸ «Νουμά», ποὺ ἀπὸ τὶς στῆλες του κηρύξανε μ' ἐπιστημονικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ φρασεολογία τὸ πρόγραμμα τοῦ νεοσύστατου κομματος μὲ τὸ παράξενο καὶ ζεντροποτο βαρτιστικό του δύναμα.

«Ἄν δ. σοσιαλδημοκράτες δὲν ἀριθμεῖ ἀκόμα στὶς τάξεις της ὀπαδοὺς περισσότερους ἀπὸ τὰ δάχτυλα τοῦ ἐνὸς χεριοῦ, μᾶς εἶναι ἀδιάφορο. Οἱ τρεῖς, τέσσερες εἶναι ἀρχετοὶ νὰ ἰδρύσουν τὸ κόμμα, ἀφοῦ μᾶς ἀπόδειξαν πόση πεποιθηση ἔχουνε στὸν ἑαυτό τους καὶ πόση πίστη στὶς πεποιθήσεις τους.

Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ οἱ σοσιαλδημοκράτες εἶναι πραγματικὰ δύντα καὶ φωτισμένη μυαλά, σοβαρὰ μπορεῖ νὰ τοὺς πρωτοχαίρεταισε ἔνας δημοτικιστής, ἀροῦ καὶ αὐτοὶ πρωτοφανερώθηκαν ἀπλώνοντας τὸ χέρι μ' ἀδερφικὴ ἐμπιστοσύνη στοὺς δημοτικιστάς.

Γιατερά δύως ἀπὸ τὸν ἀντιγχιρετισμό μας—ποὺ τὸν ἐπιβάλλει καὶ ἡ καλὴ ἀνατροφὴ—πρέπει ἀμέσως ν' ἀκολουθήσει ἡ σοβαρὴ ἀναγνώριση τῆς φύσεως τῶν ἀρχῶν ἐνὸς δημοτικιστὴ καὶ ἐνὸς σοσιαλδημοκράτη, γιὰ νὰ φανεῖ ἡ τεράστια διαφορά τους.

Μιὰ τέτια δουλιὰ τὴν καταπιανόμαστε μ' εὔχαριστην μας, ἀφοῦ προκλητήκαμε ἀπὸ φίλο μας πολύτιμο, σὰν τὸν Πέτρο Βασιλική, ποὺ παρακενεύθηκε μὲ τὸ δ. τι δημοτικιστὴς ἀνθρώπως ἔγώ ξεστόμιστα τὴν ἀμφιθοίλιχ, ἀν ἔξελίξη καὶ πρόδο δεῖνα τὸ ἔδιο πρόγμα.

Γιὰ τοῦτο θὰ προσπαθήσω νὰ δικαιολογήσω τὸ γιατὶ μπορεῖ νὰ εἴμαι δεκαερτά χρόνια δημοτικιστής, χωρὶς ἡ νόση, ἡ καὶ ἡ παρανόση, τῆς θεωρίας τῆς ἔξελίξεως νὰ μὲ καταντήσει στὰ δεκαυχτῶν σοσιαλδημοκράτη. Κι' ἀκόμα τὸ γιατὶ θὰ ἔχακολουθήσω νὰ εἴμαι δημοτικιστής, ἐν φυσάμα δηθεωρῶ τὸν ἑαυτό μου ξενότατο ἀπὸ τὸν «Ελληνικὸ σοσιαλδημοκρατισμό, ποὺ θέλει τὴν ἀλλαγὴ (κάθε ἀλ-

λαγὴ) γιὰ τὴν ἀλλαγὴ, μολονότι μᾶς ἀποκάλυψε τὸ νέο—ποὺ δὲν τὸ πιστεύουμε ἀκόμα—πὼς δ. Μαρξισμὸς ποὺ ἀνάθεψε τοὺς πρακτικοὺς σοσιαλιστὰς τοὺς ἔμαθε ν' ἀποδείχνουν, ὅτι ἔξελίξη καὶ πρόδο δεῖνα τὸ ἔδιο πρόγμα, μ' ἔναν τρόπο, ποὺ θὰ τὸν ὄνοματος παχυδαχτυλουργικὸ, ἀφοῦ δὲ μᾶς λέει ἐντελῶς τίποτα λέγοντας—Πώς εἶναι τὸ ἔδιο πρόγμα, γιατὶ ἡ πάλη τῶν τάξεων εἶναι τ' ὅργανο τῆς ἔξελίξεως ποὺ θὰ δημηγήσει τὴν κοινωνία στὴ μελλοντικὴ μορφή της, ποὺ δὲν πέπει νὰ ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὸ πιαθήσιμο δὲν εἶναι, ἐπειδὴ θὰ τὸ δώσει ἡ ἔξελίξη. Περίεργη ἀπόδειξη! ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει τὸ συμπέρχομα, ὅτι ἡ δουλιὰ τῶν πολιτικούς κοινωνικῶν ἐπιστημῶν εἶτανε νὰ συμβούλεψουν τὴν ἀνταρσία κατὰ τοῦ καθεστῶτος, ἀπὸ τὸν ἀχαλίνωτο πόθο τῆς ἀλλαγῆς (κάθε ἀλλαγῆς), καὶ τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὸ τι θὰ γίνει, ἀφοῦ τὰ κατόπιν ἐν γούναδι κείνται τῆς Κυραρά—Εξέδηλης. Χωνεύ μαλισταὶ τὴν ἐπιστημονικὴ βασικὴ δημιουργία, σὰν κ' ἐλόγου μου, πιστεύει πῶς ἀπὸ τ' ὅργανο, ποὺ βαζούμε στὴ δούλεψη τῆς ἔξελίξεως, μποροῦμε νὰ προφητέψουμε δὲν ἡ ἔξελίξη—ἡ μεταβολὴ—θὰ μᾶς φέρει στὴν πρόδο, ἡ στὸ χαρμό.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα τέτικ πυροειδεῖς νὰ τὰ διδάσκει δ. Μαρξισμός. «Ἄς δοῦμε όμως σὰν τι νὰ λέει ἡ 'Επιστήμη (μὲ τὸ Ε), ποὺ πειλαθαίνει τὶς ἀλλαγῆς ποὺ διοικοῦν δῆλες τὶς ἐπιστημές (μὲ τὸ ε).—Ολοὶ βλέπεις, φίλε μου Βασιλική, τὴν 'Επιστήμην προσκαλοῦμε συντρόφισσα καὶ βοηθό μας.

*

Η 'Επιστήμη (μὲ τὸ Ε) ποὺ μετριοφορέστατα ἐπαψε νὰ ζητεῖ τὴν ἔξηγηση τῶν φαινομένων, ἄλλα μὲ τὶς θεωρίες καὶ τοὺς νόμους της εύκολύνει τὴν συνεννόηση τῶν ἐπιστημόνων ξαναμεταξύ τους καὶ δίνει τοὺς κανόνες τῶν σχέσεων καὶ τῆς ἀληθησίας τῶν παρατηρουμένων ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο φαινομένων, ἡ 'Επιστήμη (μὲ τὸ Ε) λοιπὸν κατασκευάσει τὸν ὄρο ἔξελίξη, γιὰ νὰ δεῖξει ἀριστότετα καὶ γενικότατα ὅτι ὅλα τὰ ἔδω κάτω καὶ τὰ ἔκει ἀπόνω, ὅπως τὰ βλέπει δ. ἀνθρώπος μὲ τὰ πέντε αἰσθητήρια του, ἄλλαζουν μορφές, μεταβάλλονται στὸ χειρότερο, ἡ στὸ καλλίτερο, ἀδιάφορο. Μέ τὴ θεωρία της, ἄρα, ἡ 'Επιστήμη δὲ μᾶς μαθαίνει καμμιά θετικὴ γνώση, ἄλλα μὲς ξαναλέει τὸ πιὸ ωρτὸ τοῦ 'Ηρακλείτου τὰ πάντα ρεῖ, προσθέτοντας ὅτι ρέουν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους, ποὺ οἱ εἰδικεῖς ἐπιστημές (μὲ τὸ ε) βάλθηκαν ιδιαίτερα νὰ σπουδάσουν.

Παῦλος. «Ωσὲν ἀπ' δύνειρο βαρὺν ξυπνεῖ, σὲν σ' ὅνειρο γυρίζει στοὺς στενοὺς τοὺς δρόμους, γεμάτους πάλι ἀπὸ στρατὸ καὶ ἀντάρτες. Οἱ γαρίβαλδινοι παραλέουν πιὸ πολὺ τὸ θέαμα μὲ τὶς διοπόρφυρες στολές τους. Κατάλυμα θέλουν καὶ αὐτοί, θροφὴ γυρεύουν. Κλειστὰ τὰ μαγαζιά, λαμπτὴ μέρα σήμερα, ποιός ἀνοίγει; Καπνὸς ζητάει δ. στρατός, κρασὶ οἱ ἀντάρτες. Σπάστε τὶς πόρτες, οἱ ἀδελφοί! Ιταλοὶ βοηθάνε στὴν ρεμούλα.

«Ἐνας λεβέντης, τσιγκέλι τὸ μουστάκι του, στέμμα στὸ φέσι, σταματᾷ τὸν Παῦλο.

«Δὲ μὲ γνωρίζεις; Εἰμ' ἐ Νίσο Τσιλιπούρδας, φίλος τοῦ σπιτιοῦ σου. Μεῦ πήραν ἀγγαρία τὸ κάρρο μου μὲ τὰλογο ποὺ δούλευε καὶ ἀς ἦμουν ἔφεδρος. Τρέγα, νὰ ζήσης, γλύτυρος νὰ μοῦ τὸ βγάλης!

«Τὸ λόχο μου ἔχασα, στὸ λοχαγό μου δός μου γράμμα. Είναι φίλος σου, τὸ ξέρων, τὸν σταμάτησε παρίστεις ἔνας φαντάρος, Νακακήτσας, ἀπ' τὸν τόπο του καὶ ἔκεινος.

«Νουνέ, δός μου ἔνα ταλλάρο καὶ θὰ μὲ σώσης· καὶ ἡ βωχα τοῦ κρασιοῦ ἔπινε τὸν Παῦλο. Βαφτιστικὸς τῆς μάννας του εἴταν αὐτός, ἀντάρτης δὲν ἔπιγε, λέει, κοντά στὸν Μπέλια καὶ ἀς τόδωσε ἔνα κατοστάρικο, καὶ ἀς τόταξε λαγούς μὲ πετραχήλια.

«Οσο εἶναι ζωντανός, δὲν προσκυνεῖ ἀλληλη πόρτα ἀπ' τῆς νουνᾶς του.

«Ἐξω ἀπ' τὴν πόλη βγαίνει ν' ἀναπνεύσῃ δ. Παῦλος. «Ἐχόρτασε καὶ ἔδω φαγὶ τάσκερι καὶ ξαπλωμένο στὰ λιοστάσια ξεκουράζεις τάπτοκαμωμένα μέλη.» Αλλοὶ φειρίζονται, ἄλλοι κοιμούνται. Κάτω ἀπὸ ἔναν πλάτανο κύκλῳ ἔχουν κάμει μερικοί καὶ κουβεντιάζουν.

«Εἰδατε Τοῦρχο πουθενά; Γιατὶ νὰ ὑποχωροῦμε; Γιατὶ νὰ δένεταισμε δίχως αἴτια τὸν τόπο;

«Κάτι: θὰ τρέχη!»

«Ξίνος δάχτυλος!»

«Στὰ 78 δὲ μᾶς ἔγέλασαν; Στὰ 86 δὲ μᾶς ἀπόκλεισαν; Καὶ τώρα μᾶς γυρίζουν πίσω.»

Νὰ γελάσῃ ἡ νὰ